

התפתחות סגל התכנית "טיפול באמצעות בעלי חיים" כקהילה מקצועית לומדת

ד"ר יהודית שטיימן

תקציר

התכנית "טיפול באמצעות בעלי חיים" החלה במכללת לוינסקי בתש"ס במסגרת השתלמות זו שנתית למורים ולאחר מכן הפכה לתוכנית להסבת אקדמאיים. למרות שהצורך במפגשי למידה משותפים חזר ועלה לאורך השנים, השנה זו שנה ראשונה שבה התחילו מפגשי למידה קבועים של הסגל. ראש התכנית שיזמה את מפגשי הלמידה ביקשה ללמוד מה תרומתם של מפגשים אלה להתפתחותם של חברי הסגל.

אפשר לתאר את המחקר כמחקר מעצב (Design research), שהוא מחקר הממוקד בתהליך ומחויב במהותו למעגלים של תכנון, הפעלה, ניתוח ועיצוב מחדש (Borko et al., 2008). החוקרת לא הייתה שותפה לתכנון תהליך הלמידה, כפי שקורה במחקר מעצב, אבל השלב הראשון של המחקר נעשה במקביל לשלב הראשון של קיומם של מפגשי הלמידה. לכן, הדוח המוגש בזה הוא דוח ביניים. ניתוח הממצאים המוגש לראש התכנית במהלך השנה, מאפשר התבוננות מחודשת בתהליך, והתארגנות חדשה בהתאם לממצאים.

לצורך ביצוע המחקר נערכה פגישה מקדימה עם ראש התכנית ובעקבותיה נערכו ראיונות עם ששה מתוך 13 צוות התכנית שהשתתפו במפגשי הסגל. ראש התכנית היא שהמליצה על המרואיינים. במוקד הראיון עמדה, כאמור, שאלת הלמידה המשותפת של הסגל, אם כי באופן טבעי עלו גם סוגיות נוספות. רוב הראיונות נמשכו כמחצית השעה. ראיון אחד היה ארוך יותר ונמשך כשעה. חשוב לציין שכיוון שהראיונות התפרסו על פני מספר שבועות, ובינתיים הלמידה המשיכה להתקיים, היו הבדלים מבחינת המידע שעלה בין הראיונות הראשונים לראיונות האחרונים. מתוך הראיונות עולות שלוש סוגיות עיקריות: (א). הזהות המקצועית של הלומדים בתכנית – מחנכים טיפוליים או מטפלים; (ב). ציפיות מהלמידה המשותפת – מוקד קוגניטיבי, מוקד אידיאולוגי ומוקד רגשי-חברתי; (ג). קשר בין צרכים וציפיות ובין התכנים: מילוי ציפיות – תסכול, למידה מובנית – למידה פתוחה.

מתוך דברי המרואיינים עולה שהסוגיה הקשורה לזהות מקצועית – מהי התפיסה האידיאולוגית של התכנית, למה היא בעצם מכשירה את בוגריה והאם יש התאמה בין טיב ההכשרה לבין תפיסת התפקיד שאליו מכשירים – מורכבת מאד. מסתבר שבסוגיה זו שצריכה להיות אבן היסוד לתכנון ולהוראה, מתוך 6 מרואיינים עולים 4 כיווני מחשבה. שניים שמבטאים תפיסה הומוגנית אבל שונה במהותה – תפיסה חינוכית-טיפולית מול תפיסה טיפולית, ושניים קונפליקטואליים – קונפליקט בין תפיסה רצויה לבין המציאות, וקונפליקט שנובע בעיקר מאי בהירות וטשטוש תחומים.

באשר לסוגיית הציפיות מהלמידה - ש', ראש התכנית, הדגישה בדבריה את המוקד האידיאולוגי, הצורך לגבש תפיסה בהירה וגלויה של מהות התכנית וייחודה ביחס לתכניות אחרות. היא גם הדגישה את המקום הנרחב שצריך לתפוס נושא בעלי החיים, אבל פחות התייחסה לנושא האינטגרציה בין התחומים. המרואיינים הציגו מגוון רחב של מטרות - קוגניטיביות, אידיאולוגיות וחברתיות-רגשיות, מגוון שנובע מכך שמדובר בקבוצה הטרוגנית של אנשים שנמצאים בשלבים שונים של הקריירה, עם ותק שונה בתכנית ובהכשרת מורים בכלל, עם תפיסות עולם שונות ועם צרכים שונים. וכמובן, טווח המטרות הרחב נובע גם מהאינטרדיסציפלינאריות של התכנית מצד אחד ומתחום המומחיות הספציפית של כל אחד מחברי הסגל מצד שני.

מההתייחסות של האנשים לנושא הציפיות שלהם ("לא חשבתי על זה קודם", "עכשיו כשאת שואלת אני חושבת ש...") ניתן היה לראות שזהו נושא שלא נידון בקבוצה במפורש ולא נעשה תהליך של בירור ותיאום ציפיות.

ובאשר לסוגיית השלישית: מהראיונות אפשר לראות שתחום הידע, על שני רבדיו: העשרת הידע והאינטגרציה בין התחומים מקבל ביטוי בלמידה, אם כי עניין האינטגרציה עדיין צריך לקבל מקום בולט יותר. לעומת זאת המיקוד האידיאולוגי - גיבוש תפיסה משותפת, כמעט ולא מקבל ביטוי, למרות שזו הייתה המטרה המוצהרת של ראש התכנית. הלמידה היא ברובה קוגניטיבית ומתוכננת. רוב המרואיינים מקבלים דרך זו, אבל בהחלט נשמעת גם דעת מיעוט מאד ברורה וחד משמעית המבקשת ללכת בכיוונים אחרים.

חשוב להדגיש: תמונת מצב זו נכונה עד לנקודת הזמן בה התקיימו הראיונות. בינתיים, על פי שיחה בעל פה עם ראש התכנית, דברים השתנו. פגישה שהוקדשה לנושא ההדרכה, והתקיימה על פי בקשת המשתתפים למרות שלא תוכננה מראש, היוותה נקודת מפנה בה השתנה המיקוד מלמידה מתוכננת קוגניטיבית ללמידה שמתמודדת עם נושאים המועלים על ידי המשתתפים וקשורים להוויית התכנית בפועל. בהמשך תצטרך ראש התכנית בשיתוף הקבוצה הלומדת להחליט על המשך הדרך.

המלצות להמשך:

בתחילת השנה הבאה חשוב לערוך תיאום ציפיות לגבי המשך הלמידה, אופייה ונושאה. סוגיות משמעותיות שחשוב להמשיך לדון בהם במסגרת מפגשי הלמידה: טיפול מול חינוך: האם מדובר בטיפול או בחינוך? מה ביניהם? מה תהיה זהותו של המתכשר בתכנית?

אינטגרציה: מה תפקידו של כל מרצה וכיצד יוצרים אינטגרציה בין התחום הטיפולי ובין בעלי חיים? מי האינטגרטור? התלמיד או המרצה? מה המקום של ההדרכה ואיך יוצרים אינטגרציה בינה ובין התחום הדיסציפלינארי?

תכני הלמידה: העשרה ולמידה תיאורטית בתחומים מגוונים גם כאלה שאינם בתחום ההתמחות של כל אחד מהמרצים, שהרי מדובר בסגל הטרוגני - או דיון בבעיות שעולות מתוך ההתנסות?

מומלץ להמשיך עם שינוי הכיוון שהוחל בו של דיונים ממוקדים בסוגיות בוערות, ולאמץ את גישת "המקרים" ודרכם לצאת מן הפרקטיקה אל התיאוריה ושוב אל הפרקטיקה - מה אפשר לקחת מהלמידה וכיצד היא משתלבת בהוראה בהמשך.

לדעת כל המשתתפים מדובר בצוות מובחר ורציני של אנשים שיכול להוביל ולהשתתף בלמידה משותפת שתביא להתפתחות מקצועית של המשתתפים ולגיבוש "קול" משותף של התכנית. לכן אחת ההחלטות לגבי המשך יכול להיות הפיכת הקבוצה הלומדת לקבוצה החוקרת את עבודתה.